

DIN TRECUTUL MUZICAL NAȚIONAL. ANASTASIA DICESCU – ARTISTĂ LIRICĂ EMERGENTĂ

Academician **Gheorghe MUSTEA**

Academia de Științe a Moldovei

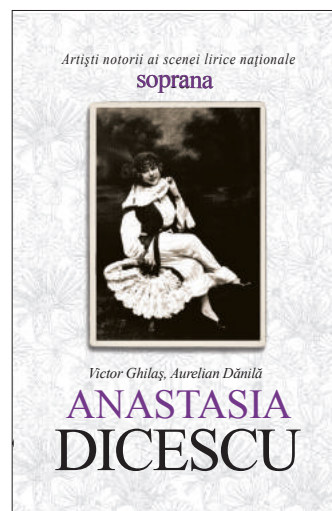
La 1 ianuarie 2019 s-au împlinit 100 de ani de la fondarea Conservatorului de Muzică și Artă Dramatică din Chișinău, redenumit ulterior în Conservatorul „Unirii”, prim director al căruia a fost Anastasia Dicescu. Cu prilejul centenarului de la inaugurarea instituției, care a avut un aport de primă importanță pentru cultura națională în formarea intelectualității artistice din Basarabia, semnalăm apariția volumului *Artiști notorii ai scenei lirice naționale: soprana Anastasia Dicescu*, semnat de Victor Ghilaș și Aurelian Dănilă.

Ab initio menționăm că studiul respectiv constituie un act recuperator pentru știința și arta muzicală națională. S-ar putea chiar afirma că, într-o anumită privință, această tentativă reprezintă o încercare de a readuce în actualitate contribuția artistică a unei figuri basarabene ilustre, rămasă în suspensie în analele istoriei, intenția autorilor fiind aceea de a demonstra că faptele interpretei basarabene îi recomandă cu prisosință recunoașterea în posteritate.

Realitatea indusă de studiu este una nuanțată, așa încât cele relatate vizibilizează puntea firească construită între cele două maluri ale Prutului, despărțite geografic, politic și cultural la 1812.

Lucrarea este prima în literatura de specialitate care abordează monografic această tematică actuală, mai ales, pentru zilele noastre. Subliniem acest lucru așa cum înșiși semnatarii afirmă și suntem întru totul de acord cu ei că dezvoltarea prin cercetare a „trecutului nostru artistic a fost și rămâne a fi o temă de importanță majoră, ce reclamă nu doar recuperări și/sau actualizări, ci și reconsiderări de conotație conceptuală pentru a-i reactualiza identitatea valorică în vederea recunoașterii ei” (p. 117). Interpretarea faptelor în procesualitatea elementului informativ în toată complexitatea lui i-a determinat pe autori să-și organizeze conținutul lucrării.

Volumul include câteva compartimente referențiale, identificate în *Prefață*. *Anastasia Dicescu (1887-1945), o eroină a neamului românesc* (p. 9-11), *Arborele genealogic al familiei Dicescu* (p. 12), urmate de *Familia Dicescu: file de istorie* (p. 13-15), adăugând

Victor GHILAȘ, Aurelian DĂNILĂ. *Artiști notorii ai scenei lirice naționale: soprana Anastasia Dicescu*. Min. Educației, Culturii și Cercet. al Rep. Moldova, Inst. Patrimoniului Cultural. Chișinău: Epigraf, 2018. 232 p.: fig.

în continuare capitolele *Scena lirică – rampa de lansare a Anastasiei Dicescu în lumea muzicii* (p.16-67), divizat în cinci subcapitole: *Folclorul în viața Anastasiei Dicescu și a membrilor familiei sale* (p. 79-87), *Programul cultural sub egida Anastasiei Dicescu la Expoziția generală și Târgul de mostre de la Chișinău* (p. 89-98), *Anastasia Dicescu, director al primului Conservator din Chișinău* (p. 99-115) și *Încheiere* (p. 117-118). Anexa 1 inserează *Cronologia rolurilor interpretate de soprana Anastasia Dicescu pe scenele lirice din Odesa, Chișinău, Cluj, București și Cernăuți* (p. 119-137), Anexa 2 – *Cronologia concertelor susținute și a repertoriilor interpretate de soprana Anastasia Dicescu* (p. 139-142). *Bibliografia sumară* (p. 143-149), *Indexul de nume proprii* (p. 151-157) și *Imagini din arhive și colecții personale ale autorilor și rudelor Anastasiei Dicescu* (p. 159-232) completează conținutul lucrării cu date importante și iconografie inedită.

Investigațiile propriu-zise ale autorilor, desfășurate pe parcursul mai multor ani, au fost anticipate de adunarea materialului informativ (mai puțin accesibil publicului larg), cercetarea unui bogat material bibli-

ogرافic și de arhivă pentru orientarea în problemă și pentru a găsi puncte de plecare, care aduc un vizibil spor de cunoaștere prin datele și informațiile colectate, sistematizate, asigurând finalmente cea mai mare parte a argumentelor semnatarilor în demersul lor științific. În acest sens, impresionează munca depusă și atrage aprecierea cuvenită. Mai trebuie menționat și faptul că Anastasia Dicescu a reușit să se afirme pe firmamentul operelor din Chișinău, Cluj, Cernăuți și București alături de alți interpreți basarabeni de primă mărime, care au strălucit în corpusul artistic al operelor din Chișinău, Cluj și București = sopranele L. Babici, F. N. Dobranscaia, E. Ivoni, L. Lipcovscaia, mezzo-soprana E. Luzezarscaia, tenorii G. Borelli, V. Caravia, N. Nagacevschi, Gh. Znamirovski, baritonii M. Arnăutu, P. Căldăraru, N. Soculski, S. Zalevschi, bașii Z. D'Arin, V. Siomin, C. Ujeicu ș. a.

După o ardentă prefață, semnată cu mult entuziasm și evlavie de Constantin Manuilă, nepotul Anastasiei Dicescu, și reprezentarea grafică a arborelui filogenetic al Diceștilor, cu poziționarea de la rădăcină până în zilele noastre a descendenților acestui neam de nobili basarabeni, redată schematic de același autor, urmează o binevenită secțiune – *Familia Dicescu: file de istorie*, în care este întreprins un survol în trecutul acesteia, inserând o succintă cronică de familie, însoțită de un portofoliu de date și informații din experiența vieții și activitatea strămoșilor.

În continuare, într-un capitol consistent, *Scena lirică – rampa de lansare a Anastasiei Dicescu în lumea muzicii*, este observată evoluția scenică a artistei basarabene. Mai întâi, cititorul este edificat asupra educației muzicale și a primilor pași ai cântăreței în lumea teatrului (*Formarea profesională a Anastasiei Dicescu. Studiile și debutul artistic*), de la primele apariții în trupa de amatori (îndrumată de Gheorghe V. Madan) până la începutul carierei profesionale în producțiile așezământului liric de antrepriză din Odesa (rolul Margaretei în opera *Faust* de Ch. Gounod) și evoluțiile ulterioare în capitala Moldovei (*Debutul pe scena ieșeană*), unde „a tronat” (p. 27) alături de George Enescu, Jean Bobescu, Jean Athanasiu și alți muzicieni români consacrați.

Un subcapitol aparte (*Anastasia Dicescu pe scena lirică a Operei basarabene*) este dedicat evoluției sopranei din stânga Prutului la Chișinău, în componența trupei „condusă de la pupitru de dirijorul Jean Bobescu” (p. 28). Conținutul relatat are menirea să redea culoarea și pulsul vieții muzicale din Basarabia după actul Marii Uniri, ilustrând segmentul liric al artei prin activitatea Anastasiei Dicescu, odată cu fondarea, în 1918, a „Companiei de operă din Chișinău”. Alături de dimensiunea analitică, subcapitolul este

compus din seturi de texte extrase din presa timpului. Prin prisma cronicilor publicate în diferite ziare, mai mult sau mai puțin consistente ca scriitură, autorii tratează prestația scenică a cântăreței și disponibilitatea ei artistică deosebită în registrul liric, dar și în viziunea criticii muzicale de la acea vreme asupra actului interpretativ.

Un accent important survine în cazul elucidării următorilor pași spre afirmare ai Anastasiei Dicescu (subcapitolele *Anastasia Dicescu, prim-solistă a Operei Române din Cluj și Pe scena Operei Române din București și a Teatrului Național din Cernăuți*). În contextul dat, studiul propune o analiză complexă a prestației artistice a Anastasiei Dicescu, văzută prin prisma rolurilor interpretate (Cio-Cio-San în *Madama Butterfly*, Fata de Împărat în *Lucașfărușul*, Gilda în *Rigoletto*, Lakmé în *Lakmé*, Lola în *Cavalleria rusticana*, Margareta în *Faust*, Michaela în *Carmen*, Marfa în *Mireasa Țarului*, Mimi în *Boema*, Nedda în *Paiate*, Rosina în *Bărbierul din Sevilla*, Tatiana în *Evgheni Oneghin*, Venus în *Tannhäuser*, Violetta în *Traviata* și altele), a ecourilor apărute în presă (revistele „Clipa”, „Kurjer Warszawski”, „Rampa”, „Societatea de mâine”, ziarele „Clujul românesc”, „Curierul artelor”, „Cuvânt moldovenesc”, „Cuvântul”, „Dreptatea”, „Gazeta ilustrată”, „Glasul Bucovinei”, „Înfrățirea”, „Kurjer Czerwony”, „Patria”, „România nouă”, „Sfatul Țării”, „Universul”, „Viața Basarabiei”, „Voința” și altele), precum și a impactului în timp al artei interpretative a acestei personalități, care a dat strălucire trupelor operistice atât în țară, cât și peste hotare. În spiritul celor delimitate, este interpolată ideea că în spatele succeselor protagonistei au stat calitățile vocii, capacitățile actoricești, măiestria și talentul artistic, toate împreună cu incidența scenică instantanee asupra spectatorului.

O factură aparte denotă următorul capitol, *Folclorul în viața Anastasiei Dicescu și a membrilor familiei sale*, care vine să atragă atenția asupra pasiunii subiecților relațai în titlu pentru creația artistică orală, care s-a manifestat pe parcursul vieții sub diferite forme, urmând exemplul lui Gh. V. Madan, „colecționând, interpretând, antologând și/sau publicând folclor basarabean” (p. 80). Astfel, cu acribie științifică sunt trecute în revistă preocupările Anastasiei Dicescu, care „a manifestat interes pentru colectare (...) și promovarea” folclorului „în activitatea sa artistică” (p. 81), ale surorii sale Iulia, care „publică la Chișinău antologia *Cântecel moldovenești din Basarabia*”, ale fiicei acesteia Maria (Fusteri), cu un palmares de „circa 600 de piese folclorice” (p. 85), culese în diferite localități din Oltenia, Muntenia, Dobrogea, Bucovina. Analizele întreprinse îi conduc pe autori la concluzia că „pe fundalul creșterii interesului pentru muzica bazată pe

oralitate, Anastasia Dicescu și membrii familiei sale se înscriu cu drepturi depline în rândul intelectualilor basarabeni care au sesizat și valorizat valențele muzicii etnice, caracterul național și expresia ei genuină” (p. 87).

Un alt element de noutate adus în lucrare se referă la reliefa talentului cântăreței din stânga Prutului, centrat pe activitatea-i în domeniul managementului artistic, manifestat cu brio în cadrul unui eveniment de anvergură, care s-a desfășurat în centrul administrativ al provinciei, lăsând în urmă amintirea unui eveniment de succes cu ecouri în timp (*Programul cultural sub egida Anastasiei Dicescu la Expoziția generală și Târgul de mostre de la Chișinău*). Modul de prezentare a materialului este unul riguros, suportul analitic fiind asigurat documentar și informațional de sursele scrise din perioada interbelică, adunate din presa timpului.

Reieșind din polivalența tematică a investigației, o atenție aparte este acordată activității cântăreței în domeniul învățământului muzical (*Anastasia Dicescu, director al primului Conservator din Chișinău*), sub îndrumarea căreia a fost instituționalizată educația muzicală în Basarabia, așezământ aflat sub directoratul Anastasiei Dicescu timp de aproape două decenii. Una dintre coordonatele acestei activități s-a axat pe predarea disciplinei *Canto academic* în instituția din Chișinău, cu pregătirea elevilor atât vocalmente și muzicalmente, cât și teatrală, lansând în carieră artiști, afirmați ulterior pe marile scene ale muzicii, precum sopranele Elena Basarab (Berezovschi), Maria Cebotari, Tamara Ciobanu (Ceban), tenorul Leonid Boxan, baritonul Petru Căldăraru, basul Eugeniu Ureche ș.a. Materialul analizat este unul relevant, reflexiv și bine argumentat, în speță imagologic pentru distinsa artistă lirică din stânga Prutului.

În substanța lucrării se întrevide un nomenclator faptic bogat și diversificat, susținut consistent printr-o documentare vastă, orientată în diversele surse bibliografice ale domeniului de studiu, incluzând, de rând cu tratarea propriu-zisă a materialului, întreprinsă pe

parcurs, aparatul critic, bibliografia, anexe: fotografii, afișe, copii ale documentelor de epocă etc.

Subiectul lucrării, în centrul căreia se află personalitatea artistică a sopranei basarabene Anastasia Dicescu le-a oferit autorilor posibilitatea de a aduce o contribuție efectivă și documentară și din punct de vedere al interpretării sistematice. Pentru redactarea lucrării, autorii utilizează fișele (extrase, rezumate ș.a.), așa cum au de a face cu izvoarele pentru documentare, manuscrise, documente de arhivă, materiale din presa vremii etc.

Cele două anexe (*Cronologia rolurilor interpretate de soprana Anastasia Dicescu pe scenele lirice din Odesa, Chișinău, Cluj, București și Cernăuți; Cronologia concertelor susținute și a repertoriilor interpretate de soprana Anastasia Dicescu*) reprezintă surse de informare care completează ideile expuse pe parcurs. O altă secțiune importantă a monografiei o constituie sursele de documentare și informare (*Bibliografie sumară*), aranjate conform metodei Harvard, respectând criteriul alfabetic după numele autorului sau a titlului lucrării în cazul lipsei acestuia, anul apariției etc.

În cuprinsul lucrării, autorii au conceput și au realizat un instrument util de lucru (*Index de nume proprii*), care este o modalitate științifică de orientare în lectura lucrării, având ca scop identificarea cadrului onomastic care se regăsește în text.

În partea finală, volumul include un set de materiale ilustrative (*Imagini din arhive și colecții personale ale autorilor și rudelor Anastasiei Dicescu*), parcurgerea cărora lărgeste orizontul cognitiv al cititorului privind figura artistică a protagonistei și a membrilor familiei sale. Selectat cu multă grijă și profesionalism, acesta se constituie într-un veritabil „album muzicografic”.

În concluzie, privit în ansamblu, volumul oferă pagini de susținută consistență informațională, analitică și interpretativă, este unul elegant, îngrijit sub aspect tipografic, care onorează cultura și știința din țara noastră și demonstrează, în același timp, maturitatea științei muzicii din Republica Moldova la etapa actuală.